

**ՂԱՐՁԵԱԼ, ՄԱՏԹԵՈՍ ՎԱՐՂԱՊԵՏԻՆ ՔԱՐՈՉԸ՝
«ԱՐԹՈՒՆ ԵՂԷՔ ԵՒ ՄԻ՛ՇՏ ԱՂՈԹԵՑԷՔ»³⁸ ԽՕՍՔԻՆ ՄԱՍԻՆ**

Գիտելի է, թէ Սուրբ գիրքերուն մէջ չորս տեսակ քունի մասին կը լսուի. երկու՝ բարի, եւ երկու՝ չար:

Նախ՝ այն մարդուն քունը բարի է, որ առաքինութեան գործերով կը ննջէ:

Եւ ասիկա բարի քուն կ'անուանուի բազմաթիւ պատճառներով:

Նախ՝ որովհետեւ զԱստուած տեսնել կու տայ, ինչպէս Յակոբը քնացած ատեն զԱստուած տեսաւ, նաեւ գօտեմարտեցաւ³⁹:

Երկրորդ՝ որովհետեւ իմաստութիւն կը պարգեւէ, ինչպէս Սողոմոնին երեւցաւ եւ անոր իմաստութիւն տուաւ, եւ այլն:

Երրորդ՝ քանի որ երկինք կը յափշտակէ, ինչպէս Պօղոսին, որ կ'ըսէ. «Մարդ մը կը ճանչնամ, որ յափշտակուեցաւ»⁴⁰:

Չորրորդ՝ որովհետեւ սիրելի կ'ընէ Աստուծոյ, ինչպէս Յովհաննէս Աւետարանիչը, ինչ պատճառով Տէրը կը սիրէր զինք⁴¹:

Հինգերորդ՝ քանի որ մարդուն զերծ կը պահէ պատուհասէն, որ պիտի գայ, ինչպէս Եզեկիային⁴², որովհետեւ վերցուց մահը, Իր ճամբաներէն արդարութեամբ ընթանալուն համար:

Վեցերորդ՝ քանի որ կ'ազատէ զինք տանջանքներէն, որ մեղքերուն պատճառով պիտի գան, ինչպէս Աստուած վերցուց Ուսիա Թագաւորը⁴³, որովհետեւ պիտի պատժէր ժողովուրդը:

Եօթներորդ՝ քանի որ աշխարհի հայր կ'ընէ, ինչպէս Նոյին⁴⁴:

Ութերորդ՝ որովհետեւ անմահական կեանքին կը վերափոխէ, ինչպէս Ենովքին ու Եղիային⁴⁵:

³⁸ Ղուկ. ԻԱ. 36:

³⁹ Տէս Ծննդ. ԼԲ. 24—32:

⁴⁰ Հմմտ. Բ. Կորնթ. ԺԲ. 3:

⁴¹ Տէս Յովհ. ԺԹ. 26:

⁴² Տէս Բ. Թագ. ԺԸ.—Ի.:

⁴³ Տէս Դ. Թագ. ԺԷ. 1—6:

⁴⁴ Տէս Ծննդ. Է.—Ը.:

⁴⁵ Տէս Եբր. ԺԱ. 5, 13: Գ. Թագ. ԺԷ.—ԺԹ.: Դ. Թագ. Ա. 2:

Իններորդ՝ քանի որ Աստուած ծածուկ բաները կը յայտնէ անոնց, ինչպէս մարգարէներուն:

Տասներորդ՝ որովհետեւ Երկիրքի Արքայութեան ժառանգորդ կը դարձնէ, ինչպէս ճգնաւորները, հայրապետները, մարտիրոսները, եւ այլն:

Իսկ բարեգոյն քունը արքայութիւն կ'անուանուի, բազմաթիւ պատճառներով:

Նախ՝ որովհետեւ այն վայրը լուսեղէն խորանն է:

Երկրորդ՝ քանի որ Աստուծոյ հովանիին տակ ննչած է:

Երրորդ՝ որովհետեւ հրեշտակներուն դասակից է:

Չորրորդ՝ քանի որ այլեւս մեղանշելու մտածում չունի:

Հինգերորդ՝ որովհետեւ մահէն չի վախնար:

Վեցերորդ՝ քանի որ թշնամի չունի:

Եօթներորդ՝ որովհետեւ անսպառ գանձ ունի:

Ութերորդ՝ քանի որ Աստուծոյ որդի կը կոչուի:

Իններորդ՝ միշտ ուրախ է:

Տասներորդ՝ որովհետեւ կատարելութիւնը վերջ չունի:

Իսկ չար քուն, նախ՝ մեղքի համար կ'ըսուի, իսկ ասիկա քանի որ կեանքի հեշտութիւնն է, որ մեղք կը կոչուի, երազի կը նմանցնէ՝ ըստ այնմ. «Ուրպէս արքնցոյններուն երազները»⁴⁶: Իսկ ասիկա բազմաթիւ պատճառներով, որ սաղմոսներուն մէջ գրուած կը գտնես:

Իսկ չարագոյն քուն կը կոչուի՝ յաւիտենական տանջանքը: Եւ ասիկա՝ բազմաթիւ պատճառներով.

Նախ՝ որովհետեւ իւրաքանչիւր ոք, որ քնացած է, սպասում կայ յառնելու [արթննալու], իսկ տանջանքներէն զերծ մնալու հնարք չկայ:

Երկրորդ՝ քանի որ իւրաքանչիւր ոք որ քնացած է, զգայարանքներէն տանջանք չունի, իսկ դժոխքը՝ անհնարին տանջանքներով կը տանջէ:

Երրորդ՝ որովհետեւ մեղքերէն ապաշխարութեամբ փրկուելու հնար կայ, իսկ որոնք անզեղջ մեղքերով այնտեղ գացին, այդպիսիներուն ո՛չ մէկ օգուտ կայ այստեղի պատարագէն եւ ողորմութենէն:

Չորրորդ՝ քանի որ այստեղ կրնայ բարեխօս ունենալ, իսկ այնտեղ բարեխօսի հնարաւորութիւն չկայ:

⁴⁶ Սղմ. ՀԲ. 20:

Հինգերորդ՝ որովհետեւ այստեղ կրնայ ողորմութեան միջոցով մեղքը քաւել, ինչպէս Դանիէլը կ'ըսէ⁴⁷, իսկ այնտեղ ողորմութիւնը չ'օգնէր:

Վեցերորդ՝ քանի որ այստեղ զղջումը ընդունելի է, թէեւ շատ փոքր ըլլայ, իսկ այնտեղ նոյնպէս եթէ մեծապէս զղջայ, ընդունելի չէ:

Եօթներորդ՝ որովհետեւ այստեղ Աստուծոյ ողորմութիւնը միշտ մօտիկ է, այդ պատճառով ալ հնարաւոր է մեղքերէն զերծ մնալ, իսկ այնտեղ՝ արդար դատաստանն է:

Ութերորդ՝ քանի որ այստեղ թէեւ մեղքի մէջ ենք, սակայն սատանային ընկեր չենք, իսկ այնտեղ՝ սատանային շարշարակից կ'ըլլանք:

Իններորդ՝ որովհետեւ այստեղ անձնիշխան ենք, ինչ որ ուզենք՝ կ'ընենք, իսկ այնտեղ ատկէ կ'ելլենք [անձնիշխանութենէն]:

Տասներորդ՝ քանի որ այստեղ թէեւ խղճմտանքը մեղքերով լեցուն է, սակայն մարմինով՝ ուրախութեամբ կ'ապրինք, իսկ այնտեղ՝ ամբողջութեամբ կը տանջուինք:

Բայց նախ տեսնենք, թէ ի՞նչ է քունը: Քունը ժամանակաւոր մահ է, ինչպէս եւ մահը՝ յաւիտենական քուն:

Արդ՝ քուն կ'ըլլայ գոլորշիի պատճառով, որ կերակուրներէն կ'ելլէ եւ դէպի խելապատիկը կ'ուղղուի, եւ այնտեղէն որպէս թէ զգայարանքներէն կ'ելլէ, սակայն եւած ժամանակ զգայարանքներուն աշխատանքը կը խափանէ, այդ պատճառով մարդը կ'անշարժանայ:

Արդարեւ, թէեւ քունը կերակուրէն կ'ըլլայ, սակայն քունի այլ պատճառներ եւս կան:

Այս է, թէ մարդ քունի մէջ կ'ըլլայ արբեցողութենէն կամ տրտմութենէն, եւ կամ մարմինի տկարութենէն, այդպէս ալ մեղքն է, որովհետեւ շատ յագեցած է, այդ պատճառով քուն կը կոչուի:

Երկրորդ՝ քանի որ յուսահատութեան պատճառով մեղքին մէջ կը յարատեւէ:

Երրորդ՝ մեղքերու առաւելութենէն՝ որոնց մէջ ինկար, քանի որ բժշկելու ժամանակ թուել կայ:

Բազմաթիւ պատճառներով մեղքը քունով կ'առակէ:

⁴⁷ Հմմտ. Դան. Դ. 24:

Նախ՝ այն է, որ ըսինք, թէ ինչպէս որ գոլորշին շատնալով կը կուրացնէ զգայարանքները, այդպէս ալ հոգին մեղքերու բազմաթիւ գործերէն ոչնչանալով կը թմրի: Ասիկա թոյլ եւ հեշտասէր բարքին պատճառով, Աստուծոյ երկիւղը վերցնելու համար:

Երկրորդ՝ որովհետեւ ինչպէս քունը գործերէն կը խափանէ, այդպէս ալ մեղքը՝ ամեն տեսակի բարեգործութիւններէն:

Երրորդ՝ քանի որ առականերէն եւս ամօթ կը կրէ, այդպէս ալ մեղքէ բռնուած հոգիները՝ մտածումներէն կ'իյնան:

Չորրորդ՝ որովհետեւ քունը երազին հետ կը շարժի ու պատրանքի մէջ կ'իյնայ, եւ ան՝ առօրեային մէջ որպէս թէ երազի մէջ կը շրջի, ըստ այնմ. «Շատ նուագեցան եւ արթուն եղողներու երազներուն նման եղան»⁴⁸:

Հինգերորդ՝ քանի որ քնացողը [իր կողքը եղող] խօսակցութենէն ոչինչ կը լսէ, այդպէս ալ մեղաւորը քարոզիչներու խօսքերը իր միտքին մէջ չի՛ պահեր:

Վեցերորդ՝ որովհետեւ ան որ քունը կը սիրէ, զայն [քունը] ամեն ինչէ աւելի կը համարէ, այդպէս ալ մեղաւորին մեղքը, այսինքն, ազահին՝ արծաթը, վաւաշտին՝ ցանկութիւնը, հպարտին՝ փառքը եւ ամեն տեսակի պէտքերը աւելի սիրելի են, որոնց կը հետեւին:

Եօթներորդ՝ քանի որ ինչպէս քնացողը ամբողջութեամբ մեռած չէ, եւ ո՛չ ալ՝ կենդանի, այդպէս ալ մեղաւորը մարմինով ամբողջութեամբ չէ՛ մեռած եւ ո՛չ ալ՝ հոգիով կենդանի է:

Ութերորդ՝ որովհետեւ քունը սովորական ժամուն կու գայ, իսկ մեղքը դէէն եւ ինքն իրմէ սորված ժամուն առաւել կերպով կը տիրէ:

Իններորդ՝ քանի որ քունը առաւելաբար գիշեր ժամանակ է, այդպէս ալ մեղքը առաւելաբար գիշերը կը գործէ, որովհետեւ խաւարի գործ է:

Տասներորդ՝ քանի որ քունէն ետք արթնութիւն կու գայ՝ նոյնիսկ ուրիշ մէկէ մը, կամ ինքն իրմէ, այդպէս ալ մեղքը կը խափանուի ու կը ջնջուի ինքն իրմէ եւ Քրիստոսի շնորհքէն, եթէ զղջանք: Այլապէս, ծերութեան հարկադրանքը, զօրութեան տկարութիւնն ու մահը արգելք կ'ըլլան մեզի:

Իսկ այս քունը ըստ Առաքեալին՝ մեռելութիւն կը կոչուի. «Եւ դո՛ւք, որ անցեալին մեռած էիք մեղքերու յանցանքներուն մէջ»⁴⁹:

⁴⁸ Հմմտ. Սաղմ. ՀՔ. 20:

⁴⁹ Տէս Եփես. Բ. 1:

Գիտելի է, թէ մեղքերուն մահը աւելի է քան մարմիններ: Եւ ասիկա՝ բազմաթիւ պատճառներով:

Նախ՝ այսպէս, որովհետեւ Տէրը ինչպէս Ղազարոսին յարութիւն տուաւ սիրով եւ խօսքով⁵⁰, եւ Պետրոսը՝ Տաբիթային⁵¹, իսկ անհաւատ հրեաներուն ու մեղսասէրներուն չկրցան դարձնել [հաւատքի բերել]՝ նոյնիսկ բազմաթիւ խօսքերով, հետեւաբար աւելին է, քան մարմինին մեղքերը:

Երկրորդ՝ քանի որ Աստուած, որ ամին ինչ խօսքով ըսաւ՝ եւ եղան⁵², եւ ոչինչ կ'ընդդիմանայ Աստուծոյ: Իսկ մահուան մեղքերուն համար, Ինքն իսկ մարմնացաւ, մեղք անուանուեցաւ եւ ապա լուծեց՝ ըստ այնմ. «Աստուած Իր Որդին դրկեց, ով մեղքի մարմինը առաւ եւ մեղքը դատապարտեց մարմինին մէջ»⁵³:

Երրորդ՝ այս մահուան մէջ մեղադրութիւն չկայ մեզի եւ ո՛չ ալ պատիժ, որովհետեւ մեր այս բնութեան յատուկ է, իսկ մեղքի մահը, կամքինն է եւ ո՛չ բնութեանը, այդ պատճառով ալ կը պատժուի եւ Արքայութիւնը չի՛ ժառանգեր:

Չորրորդ՝ այն մահը առաջին մարդուն գործունէութենէն մեր կողմէ կրուեցաւ: Այդ պատճառով ալ պարտաւոր ենք վճարել, իսկ այս մահը մեր մէջ կը կատարուի, որով եւ պարտապան կը գտնուինք մեծ դատաստանի դատապարտութիւններուն:

Հինգերորդ՝ քանի որ մահուան մեղքին կը հետեւի մարմինին մահը, ուստի կ'ըսէ. «Ցանկութիւնը յղանալով մեղք կը ծնի, իսկ կատարուած մեղքը՝ մահ»⁵⁴: Եւ թէ՛ «Իմ Հոգիս անոնց մէջ պիտի չմնայ»: Իսկ մարմնի մահուան հանգիստ կը հետեւի՝ ըստ այնմ. «Մահը մարդուն համար հանգիստ է»⁵⁵, ասոնք բարեգործներունն են: Իսկ ոչ այսպիսիներուն կ'ըսէ. «Մարմինով չարչարուողը, կը դադրի մեղանշելէ»⁵⁶:

Վեցերորդ՝ այն մահը ժամանակաւոր եւ լուծանելի է՝ յարութեան միջոցով, իսկ ասիկա յաւիտենական կորուստ է եւ անմահ չար՝ ըստ այնմ, որ կ'ըսէ. «Այդ մահը քեզի մահկանացու մահ չէ, այլ՝ անմահ չար»: Իսկ Տէրը

⁵⁰ Տէս 3ովհ. ԺԱ.:

⁵¹ Գործք. Թ. 40:

⁵² Տէս Ծննդ. Ա.:

⁵³ Հռոմ. Ը. 3:

⁵⁴ Տէս Յակ. Ա. 15:

⁵⁵ Յովբ. Գ. 22:

⁵⁶ Ա. Պետր. Դ. 1:

մեղաւորներուն կ'ըսէ. «Հեռացէ՛ք Ինձմէ դուք բոլորդ, որ անօրէնութիւն կը գործէք»⁵⁷:

Եօթներորդ՝ այն մահը սիրտի տաքութեան պակասութենէն է, որ բոլոր անդամներուն կ'ըլլայ, հոգիին մարմինէն բաժանումը, որով մարմինը կ'ապրի: Իսկ [մարդ] երբ Աստուծոյ սէրէն սպառի, Աստուած այդպիսիի հոգիէն կը բաժնուի, որ հոգիի կեանքն էր, ինչպէս կ'ըսէ. «Ձեր մեղքերը զիս ձեզմէ կը բաժնեն»⁵⁸, հետեւաբար մեռածներուն մահը առաւել է:

Ութերորդ՝ ինչպէս մարմինով մեռածը միայն կերպարանքին ձեւը ունի, սակայն բոլոր տեսակի գործերէն խափանուած է, որովհետեւ ո՛չ կը տեսնէ, ո՛չ կը խօսի, ո՛չ կը լսէ, եւ այլն: Այդպէս, եւ առաւել եւս է ամեն տեսակի բարեգործութիւններէն մեղքով մեռածը, որ հոգիին յատուկ է, խափանուած է, իբր դիակ կրող՝ մարմինով կը շրջի, կ'ուտէ եւ անասնական կենդանութեամբ կ'ապրի, իսկ ներսը՝ հոգին մեռած է՝ ըստ նմանութեան կիրով պատուած գերեզմաններուն:

Իններորդ՝ այն մեռելը աղիողորմ հառաչանքով, արցունքներով եւ աղօթքներով ողորմութիւն կը խնդրէ: Իսկ հոգիով մեռածը բոլորին համար դառն եւ դժնդակ ըլլալով, բոլորէն կ'աղարտուի ու թշնամանքի կ'արժանանայ, իմա՛ զիս, արբեցութեամբ զելսը, տէ՛ս բարկացողը, վաւաշոտը, եւ այլն:

Տասներորդ՝ քանի որ ինչպէս այն մեռեալը ինքն իրեն չի՛ կրնար յարութիւն առնել, այլ՝ ուրիշի մը կողմէ, այդպէս ալ հոգին, որ մեղքերու մէջ ինկած է, ինքն իրեն չի՛ կրնար մեղքերէն յարութիւն առնել, այլ՝ Քրիստոսի շնորհքներով, եւ միայն ձեռք մեկնենք եւ Ան կը յարուցանէ, իյնանք Անոր ոտքերուն դիմաց՝ ինչպէս Ղազարոսին քոյրերը⁵⁹ եւ ցոյց տանք Անոր մեր մարմինին դիակը պարունակող գերեզմանը, գիտեմ, բնութեամբ գթած ըլլալով՝ պիտի արտասուի, ինչ բանի պատճառով կ'ըսէ. «Ելէ՛ք, ինչո՞ւ կը ֆնանաք, աղօթեցէ՛ք, որպէսզի [փորձութեան] չմատնուիք»⁶⁰: Ասկէ յայտնի է, թէ այս քունին համար կ'ըսէ, որ մեղքի քուն է:

Արդ, գիտելի է, եթէ մէկը փայտէ հանգիստ մահի՞ծ ունի՝ վերմակներով լեցուն եւ ամեն ինչ փափուկ է, եթէ քնանայ, զարմանալի չէ: Իսկ եթէ կարծր գետին ըլլայ եւ կամ ոջլոտած, կամ հոտած՝ ու քնանայ, մեծ զար-

⁵⁷ Հմմտ. Մատթ. է. 23:

⁵⁸ Տէս Ես. ԾԹ. 2:

⁵⁹ Մարկ. Ժ. 30:

⁶⁰ Ղուկ. ԻԲ. 46:

մանք է: Իսկ որ կ'ըսէ. «Այս ժամանակին»⁶¹, որովհետեւ՝ մարմինով աղքատ եւ մեղքերով հարուստ [ժամանակ]: Եւ այնպէս պնդացած է մեղքին, քանի որ փայտէն աւելի պնդացած է մեղքին, որովհետեւ փայտին մէջ մսմար⁶² կը մտնէ, իսկ մեղաւորին սիրտին մէջ Քրիստոսի խաչին բեւեռը չի' մտներ: Տակաւին, քարէն աւելի պնդացած է մեղքին մէջ, որովհետեւ քարը մուրճով կը խորտակուի, իսկ մեղաւորին սիրտը Աստուծոյ խօսքով չի' նահանջեր, չի' դադրիր: Տակաւին, երկաթէն ծանր ու կարծր է, քանի որ երկաթը կրակով կը հալի, իսկ մեղաւորը Աստուծոյ սիրով՝ որ բոլոր արարածներուն մէջ կը բորբոքի, չի' ջերմանար: Դարձեալ, անոնց անկողինը աղտոտ է՝ ագահութեան ծովսին, պոռնկութեան կրակին, անյուսութեան ցուրտին, նախանձի դառնութեան եւ արեան բարկութեան պատճառով: Տակաւին, մեղաւորին հագուստը գարշելի է, եւ զարմանալի է, թէ ինչպէս կը դիմանայ:

Արդ, ժամանակն է որ մենք քունէ արթննանք, քանի որ գիշերը անցաւ եւ ցերեկը մօտեցաւ: Եւ ասիկա՝ կրկին կերպով:

Նախ՝ կը հաստատէ Աստուծոյ եւ Անոր երանութեան մօտիկ ըլլալը, ըստ այնմ. «Մեր փրկութիւնը մօտեցած է, երբ կը հաւատանք»⁶³:

Երկրորդ՝ Աստուծոյ ողորմութեան մօտիկ ըլլալուն, որ ինչքան ալ խնդրենք, կու տայ մեզի: Այս պատճառով իրապէս կ'ըսէ. «Ելէ՛ք, ինչո՞ւ կը ֆնանաք, աղօթքի կանգնեցէ՛ք»⁶⁴:

Եւ մարդասէր Քրիստոսին փառք յաւիտեանս: Ամէն:

Դրաբարէ Արեւմտահայերէնի վերածեց՝
ՎԱՐԱՆԴ (ՅԱԿՈԲ) ՔՈՐԹՄՈՍԵԱՆ

⁶¹ Տէս Մարկ. Ժ. 30:

⁶² Արաբերէն բառ է, որ կը նշանակէ գամ, սեպ:

⁶³ Հմմտ. Հոռմ. ԺԳ. 11:

⁶⁴ Ղուկ. ԻԲ. 46: